

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Obywatelskich

Irena LIPOWICZ

RPO-658549-V/10/BA

00-090 Warszawa Tel. centr 22 551 77 00
Al. Solidarności 77 Fax 22 827 64 53

Warszawa, 14.08.2013

Trybunał Konstytucyjny
Warszawa

Wniosek

Rzecznika Praw Obywatelskich

Na podstawie art. 191 ust. 1 pkt 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 ze zm.) oraz art. 16 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2001 r. Nr 14, poz. 147 ze zm.)

wnoszę o

stwierdzenie niezgodności art. 53 ust. 4 pkt 1 w związku z art. 54 ust. 5 pkt 1 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. o kierujących pojazdami (Dz. U. Nr 30, poz. 151 ze zm.), w zakresie w jakim nakłada na osoby niepełnosprawne obowiązek dostarczenia pojazdu przystosowanego do rodzaju schorzenia na potrzeby przeprowadzenia praktycznej części egzaminu państwowego sprawdzającego kwalifikacje osób ubiegających się o uprawnienia do kierowania pojazdami silnikowymi kategorii B z art. 2, art. 32, art. 69 Konstytucji

Rzeczypospolitej Polskiej oraz art. 20 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2012 r., poz. 1169).

Uzasadnienie

I. Na tle nadsyłanych do Rzecznika Praw Obywatelskich skarg wyłonił się problem nierównego traktowania osób niepełnosprawnych, ubiegających się o uprawnienia do kierowania pojazdami kategorii B. Wojewódzkie ośrodki ruchu drogowego, realizujące zadania publiczne, zostały zwolnione z obowiązku posiadania w swojej dyspozycji pojazdu, którym osoba niepełnosprawna będzie zdawała część praktyczną państwowego egzaminu na prawo jazdy. To osoba niepełnosprawna została zobowiązana do dostarczenia pojazdu na państwowy egzamin praktyczny, jeśli chce uzyskać uprawnienia do kierowania pojazdami. Podkreślić należy, że osoba niepełnosprawna kurs - naukę jazdy, odbywa na pojeździe ośrodka szkolenia kierowców - podmiotu prywatnego. Ośrodki te są bowiem zobowiązane posiadać pojazdy przystosowane do rodzaju niepełnosprawności, jeżeli szkolą osoby niepełnosprawne. W praktyce zatem wojewódzkie ośrodki ruchu drogowego, organizując część praktyczną państwowego egzaminu na prawo jazdy, zostały zwolnione z obowiązku zapewnienia pojazdu przystosowanego do egzaminowania osób niepełnosprawnych. Nie posiadają one więc tego typu pojazdów, zaś osoby niepełnosprawne, chcąc zapewnić sobie mobilność, muszą zaopatrzyć się same w samochody, aby przystąpić do egzaminu państwowego. Pozostałym kandydatom na kierowców, wojewódzkie ośrodki ruchu drogowego mają obowiązek zapewnić pojazd, na którym te osoby będą zdawać państwowy egzamin praktyczny na prawo jazdy.

Zgodnie z przepisami ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. - Prawo o ruchu drogowym (Dz. U. z 2012, poz. 1137 ze zra., dalej zwana: *Prawem o ruchu drogowym*), wojewódzki ośrodek ruchu drogowego jest tworzony przez sejmik województwa, po uzgodnieniu z ministrem właściwym do spraw transportu. Ośrodek jest samorządową wojewódzką osobą prawną (art. 116 ust. 1 i ust. 2 *Prawa o ruchu drogowym*). Do zadań ośrodka należy, między innymi, organizowanie egzaminów państwowych sprawdzających kwalifikacje

osób ubiegających się o uprawnienia do kierowania pojazdami oraz kierujących pojazdami (art. 117 ust. 1 pkt 3 *Prawa o ruchu drogowym*). O wojewódzkich osobach prawnych stanowi art. 47 ust. 2 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 2013 r., poz. 596). Zgodnie z jego treścią takimi osobami, poza województwem, są samorządowe jednostki organizacyjne, którym ustawy przyznają wprost taki status, oraz te osoby prawne, które mogą być tworzone na podstawie odrębnych ustaw wyłącznie przez województwo. W doktrynie przedmiotu podkreśla się, że „*samorządowe osoby prawne są podmiotami, które -jak sama nazwa wskazuje -posiadają osobowość prawną i realizują zadania publiczne*” (J. Jagoda [w:] Ustawa o samorządzie województwa. Komentarz pod red. B. Dolnickiego, Lex 2012).

Zasady i tryb uzyskiwania uprawnień do kierowania pojazdami zostały uregulowane w ustawie z dnia 5 stycznia 2011 r. o kierujących pojazdami (Dz. U. Nr 30, poz. 151 ze zm., dalej zwana: *ustawą o kierujących pojazdami*). W myśl art. 3 ust. 1 *ustawy o kierujących pojazdami*, kierującym pojazdem może być osoba, która osiągnęła wymagany wiek i jest sprawna pod względem fizycznym i psychicznym oraz spełnia jeden z następujących warunków:

- 1) posiada umiejętność kierowania pojazdem w sposób niezagrażający bezpieczeństwu, nieutrudniający ruchu drogowego i nienarażający kogokolwiek na szkodę oraz odpowiedni dokument stwierdzający posiadanie uprawnienia do kierowania pojazdem;
- 2) odbywa w ramach szkolenia naukę jazdy;
- 3) zdaje egzamin państwowy.

Zaznaczyć również należy, że ustawodawca wśród osób uprawnionych do kierowania pojazdami wymienił osoby niepełnosprawne pod względem fizycznym, o ile takie osoby uzyskały orzeczenie lekarskie o braku przeciwwskazań zdrowotnych do kierowania pojazdem (art. 3 ust. 3 *ustawy o kierujących pojazdami*).

W rozdziale 9 *ustawy o kierujących pojazdami*, zatytułowanym „Sprawdzanie kwalifikacji i przeprowadzanie egzaminów państwowych” zostały wskazane zasady uzyskiwania uprawnień do kierowania pojazdami. Zgodnie z art. 51 *ustawy o kierujących pojazdami*, egzamin państwowy przeprowadzany jest w celu sprawdzenia kwalifikacji egzaminowanej osoby pod kątem jej wiedzy z zakresu ruchu drogowego i umiejętności

poruszania się pojazdem silnikowym. Egzamin składa się z części teoretycznej i praktycznej, przy czym ta ostatnia przeprowadzana jest na placu manewrowym oraz w ruchu drogowym na drogach publicznych. Warunkiem przystąpienia do części praktycznej jest uzyskanie pozytywnego wyniku z części teoretycznej egzaminu (art. 52 ust. 1 *ustawy o kierujących pojazdami*). W myśl art. 56 ust. 1 *ustawy o kierujących pojazdami*, egzamin państwowy jest organizowany przez wojewódzki ośrodek ruchu drogowego, który jest samorządową wojewódzką osobą prawną.

Stosownie do art. 53 ust. 1 *ustawy o kierujących pojazdami*, praktyczną część egzaminu państwowego, w zakresie uzyskiwania uprawnienia do kierowania motorowerem lub pojazdami silnikowymi, przeprowadza się na pojazdach pozostających w dyspozycji wojewódzkiego ośrodka ruchu drogowego. Zgodnie z art. 53 ust. 4 *ustawy o kierujących pojazdami*, przepisu ust. 1 nie stosuje się do pojazdów: 1) o których mowa w art. 54 ust. 5; 2) którymi prowadzi się egzamin w zakresie uprawnień prawa jazdy kategorii BI, CI, CI+E, C, C+E, DI, DI+E, D lub D+E.

Art. 54 ust. 1 *ustawy o kierujących pojazdami*, stanowi zaś, że przebieg praktycznej części egzaminu państwowego w zakresie uprawnień prawa jazdy kategorii B jest rejestrowany za pomocą urządzenia technicznego służącego do zapisu obrazu i dźwięku. Zapis z praktycznej części egzaminu przechowuje się przez okres 21 dni od dnia przeprowadzenia egzaminu (art. 54 ust. 2 *ustawy o kierujących pojazdami*). Art. 54 ust. 3 *ustawy o kierujących pojazdami* dopuszcza rejestrowanie przebiegu praktycznej części egzaminu państwowego w zakresie innych uprawnień prawa jazdy niż kategorii B przy zastosowaniu urządzenia, o którym mowa w ust. 1. Natomiast art. 54 ust. 5 *ustawy o kierujących pojazdami* wskazuje, że przepisów ust. 1-3 nie stosuje się jeżeli egzamin jest przeprowadzany pojazdem:

1) osoby niepełnosprawnej wymagającej przystosowania pojazdu do rodzaju schorzenia;

2) bez pedału sprzęgła, jeżeli nie jest to pojazd będący w dyspozycji wojewódzkiego ośrodka ruchu drogowego.

Nadto, na pisemny wniosek osoby, o której mowa w ust. 5 pkt 1 (osoby niepełnosprawnej), w egzaminie uczestniczy dodatkowo egzaminator, który nadzoruje ten

egzamin, wyznaczony przez dyrektora wojewódzkiego ośrodka ruchu drogowego (art. 54 ust. 6 *ustawy o kierujących pojazdami*).

Powyższe oznacza, że obowiązek przeprowadzenia egzaminu, pojazdem pozostającym w dyspozycji wojewódzkiego ośrodka ruchu drogowego, nie odnosi się do pojazdów osób niepełnosprawnych wymagających przystosowania pojazdu do rodzaju schorzenia. To osoby niepełnosprawne, chcące zdobyć uprawnienia do kierowania pojazdami kategorii B, zobowiązane są dostarczyć pojazd dostosowany do ich stopnia niepełnosprawności na praktyczną część państwowego egzaminu na prawo jazdy.

II. Wskazana wyżej regulacja budzi wątpliwości natury konstytucyjnej. Dotyczą one zgodności obowiązującego stanu prawnego ze standardami konstytucyjnymi, wynikającymi z zasady sprawiedliwości społecznej, wywodzonej z art. 2 Konstytucji, zasady równości i zakazu dyskryminacji, wyrażonymi w art. 32 ust. 1 i ust. 2 Konstytucji, z art. 69 Konstytucji, gwarantującego szczególną ochronę, jaka przysługuje osobom niepełnosprawnym oraz z art. 20 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2012 r., poz. 1169, zwana dalej: *Konwencją*), stanowiącym o prawie do mobilności osób niepełnosprawnych.

Stosownie do art. 2 Konstytucji, Rzeczpospolita Polska jest demokratycznym państwem prawnym, urzeczywistniającym zasady sprawiedliwości społecznej.

Zgodnie z art. 32 ust. 1 Konstytucji wszyscy są wobec prawa równi. Wszyscy mają prawo do równego traktowania przez władze publiczne. Natomiast w myśl art. 32 ust. 2 Konstytucji, nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiegokolwiek przyczyny.

W myśl natomiast art. 69 Konstytucji osobom niepełnosprawnym władze publiczne udzielają, zgodnie z ustawą, pomocy w zabezpieczaniu egzystencji, przysposobieniu do pracy oraz komunikacji społecznej.

Artykuł 20 *Konwencji* zatytułowany „Mobilność” stanowi, że Państwa Strony podejmą skuteczne środki celem umożliwienia osobom niepełnosprawnym mobilności osobistej i możliwie największej samodzielności w tym zakresie, między innymi poprzez:

(a) ułatwianie mobilności osób niepełnosprawnych, w sposób i w czasie przez nie wybranym i po przystępnej cenie,

(b) ułatwianie osobom niepełnosprawnym dostępu do wysokiej jakości przedmiotów ułatwiających poruszanie się, urządzeń i technologii wspomagających oraz do pomocy i pośrednictwa ze strony innych osób lub zwierząt, w tym poprzez ich udostępnianie po przystępnej cenie,

(c) zapewnianie osobom niepełnosprawnym i wyspecjalizowanemu personelowi pracującemu z osobami niepełnosprawnymi szkolenia w zakresie umiejętności poruszania się,

(d) zachęcanie jednostek wytwarzających przedmioty ułatwiające poruszanie się, urządzenia i technologie wspomagające, do uwzględniania wszystkich aspektów mobilności osób niepełnosprawnych.

Zasada sprawiedliwości społecznej, wyrażona w art. 2 Konstytucji, oznacza powinność państwa do sprawiedliwego traktowania podmiotów prawa. Państwo ma stać na straży sprawiedliwości społecznej, między innymi, poprzez niestanowienie prawa, które pozostawałoby z tymi zasadami w sprzeczności lub godziło w nie. Zasada sprawiedliwości społecznej odnosi się z jednej strony do jej rozumienia i stosowania w praktyce, z drugiej zaś do treści tworzonego prawa i w tym zakresie adresowana jest do organów legislatywy. Na państwie prawa spoczywa wymóg urzeczywistniania sprawiedliwości społecznej wprawie, poprzez prawo i na drodze prawnej (zob. W. Sokolewicz, Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz do art. 2, Warszawa 2007, s. 12). Sprawiedliwość społeczna ma przede wszystkim ograniczać drastyczne różnicowanie członków społeczeństwa należących do określonych grup społecznych oraz realizować postulat udzielania pomocy Państwa osobom pozostającym w krytycznej sytuacji (zob. W. Sokolewicz, Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz do art. 2, Warszawa 2007, s. 68).

Z art. 32 ust. 1 Konstytucji wynika zasada równości, zaś z art. 32 ust. 2 Konstytucji, zakaz dyskryminacji w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiegokolwiek przyczyny.

Zgodnie z utrwalonym stanowiskiem Trybunału Konstytucyjnego, zasada równości, wynikająca z art. 32 ust. 1 Konstytucji RP rozumiana jest w ten sposób, że *„Wszystkie podmioty prawa charakteryzujące się w równym stopniu daną cechą istotną (relewantną) powinny być traktowane równo, a więc według jednakowej miary, bez zróżnicowań*

zarówno dyskryminujących jak i faworyzujących. Oceniając regulację prawną z punktu widzenia zasady równości należy rozważyć, czy można wskazać wspólną cechę istotną uzasadniającą równe traktowanie podmiotów prawa, biorąc pod uwagę treść i cel danej regulacji prawnej (wyrok z dnia 6 maja 1998 r., sygn. akt K 37/97, OTK z 1998 r. Nr 3, poz. 33; por. wyrok z dnia 7 marca 2012 r., sygn. akt K 3/10, OTK ZU nr 3/A/2012, poz. 25; orzeczenie z dnia 9 marca 1988 r., sygn. akt U 7/87, OTK z 1988 r., poz. 1; wyrok z dnia 21 czerwca 2001 r., sygn. akt SK 6/01, OTK ZU nr 5/A/2001, poz. 121).

Jednocześnie Trybunał Konstytucyjny stoi na stanowisku, że z zasady równego traktowania wynika dyrektywa różnego traktowania różnych podmiotów, które nie charakteryzują się cechą relewantną (zob. np. wyrok z dnia 3 marca 2011 r., sygn. akt K 23/09, OTK ZU 2/A/2011, poz. 8). „Zasada równości zakłada jednocześnie różne traktowanie podmiotów różnych, tj. podmiotów, które nie posiadają wspólnej cechy istotnej. Równość wobec prawa to zasadność wyboru takiego, a nie innego kryterium różnicowania. Aby odpowiedzieć na pytanie, czy dane kryterium może stanowić podstawę różnicowania podmiotów prawa, należy rozstrzygnąć: czy kryterium to pozostaje w racjonalnym związku z celem i treścią danej regulacji; czy waga interesu, któremu różnicowanie ma służyć pozostaje w odpowiedniej proporcji do wagi interesów, które zostaną naruszone w wyniku wprowadzonego różnicowania; czy kryterium różnicowania pozostaje w związku z innymi wartościami, zasadami, czy normami konstytucyjnymi, uzasadniającymi odmienne traktowanie podmiotów podobnych (orzeczenia: z 3 września 1996 r., K 10/96, OTK ZU Nr 4(7)/1996, s. 280-281, z 16 grudnia 1996 r., U 1/96, OTK ZU Nr 6(9)/1996, s. 530 i n.)” - tak TK w wyroku z dnia 6 maja 1998 r., sygn. akt K 37/97, OTK z 1998 r. Nr 3, poz. 33).

Zasada równości zakłada zatem jednakowe traktowanie podmiotów podobnych, wyodrębnionych ze względu na cechę relewantną w określonej sferze stosunków społecznych, natomiast zasada sprawiedliwości ujawnia czy przyjęte kryterium wyróżniające jest prawidłowe i odpowiednie do sytuacji danej osoby (zob. wyrok TK z dnia 24 maja 2006 r., sygn. akt K 5/05, OTK ZU 5/A/2006, poz. 59).

Zakaz dyskryminacji, wynikający z art. 32 ust. 2 Konstytucji, oznacza zakaz wprowadzania różnicowań o nieuzasadnionym charakterze. Stanowi on konsekwencję zasady równości, właśnie z tego powodu, że oznacza zakaz wprowadzania różnicowań

niezasadnych i arbitralnych. Zakazane jest wprowadzanie regulacji pogarszających sytuację określonych podmiotów podobnych (dyskryminacja *sensu stricto*) oraz unormowań polepszających sytuację określonych podmiotów (uprzywilejowanie). W myśl stanowiska doktryny, zakaz dyskryminacji ma charakter uniwersalny w aspekcie podmiotowym, gdyż odnosi się do każdego, kto może być podmiotem praw i wolności, oraz w aspekcie przedmiotowym, z uwagi na to, że zakaz dotyczy życia politycznego, społecznego lub gospodarczego (L. Garlicki, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz do art. 32, t. III*, Warszawa 2003, s. 17).

Zgodnie z ustalonym orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego, *"zakaz dyskryminacji wynikający z art. 32 ust. 2 Konstytucji nie jest tożsamy z zakazem różnicowania sytuacji podmiotów prawa. Jest to natomiast zakaz nieuzasadnionego, różnego kształtowania sytuacji podobnych podmiotów prawa, w procesie stanowienia oraz stosowania prawa. Dyskryminacja oznacza zatem nienadające się do zaakceptowania tworzenie różnych norm prawnych dla podmiotów prawa, które powinny być zaliczone do tej samej klasy (kategorii), albo nierówne traktowanie podobnych podmiotów prawa w indywidualnych przypadkach, gdy zróżnicowanie nie znajduje podstaw w normach prawnych. Tak więc dla oceny danej sytuacji jako dyskryminacji, albo jej braku, istotne jest określenie kryterium zróżnicowania, a także ocena zasadności jego wprowadzenia. W przypadku podmiotów podobnych, należących do tej samej klasy (kategorii) istotnej, domniemanie przemawia za brakiem zróżnicowania."* (wyrok z dnia 15 lipca 2010 r. sygn. akt K 63/07, OTK ZU 6/A/2010, poz. 60).

Artykuł 69 Konstytucji formułuje natomiast zasadę polityki państwa wobec osób niepełnosprawnych. Nie kreuje przy tym prawa podmiotowego, a zatem z treści tego przepisu nie można wywodzić roszczeń przysługujących jednostce. Wynikające z art. 69 Konstytucji obowiązki państwa polegają na udzielaniu pomocy osobom niepełnosprawnym, aby mogły one prowadzić życie w społeczeństwie. W doktrynie podkreśla się, że prowadzenie życia w społeczeństwie jest konieczną przesłanką poszanowania godności człowieka (B. Banaszak, M. Jabłoński [w:] *Konstytucje Rzeczypospolitej oraz komentarz do Konstytucji RP z 1997 r.*, (red. J. Boć), Wrocław 1998, s. 128). Udzielanie tej pomocy powinno dotyczyć trzech dziedzin życia: zabezpieczenia egzystencji, przysposobienia do pracy oraz komunikacji społecznej.

Sposób, formy oraz zakres pomocy określać ma ustawa, przy czym ustawodawcy przysługuje swoboda wyboru środków zmierzających do realizacji wskazanych celów.

W świetle utrwalonego orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego, „artykuł 69 Konstytucji stanowi o zapewnieniu ze strony władz publicznych pomocy osobom niepełnosprawnym, w zakresie zabezpieczenia egzystencji, przysposobienia do pracy oraz komunikacji społecznej. Powołany przepis stwierdza istnienie obowiązków władzy publicznej do wykreowania stosownych mechanizmów legislacyjnych, umożliwiających realizację tego zadania i odsyła do ustawy, zarówno jeśli chodzi o poziom zaspokajania potrzeb osób niepełnosprawnych, jak i przedmiot regulacji w tym zakresie” (wyrok z dnia 15 listopada 2010 r., sygn. akt P 32/09, OTK ZU 9/A/2010, poz. 100). Wskazany mechanizm musi zapewniać efektywne osiągnięcie celu (wyrok TK z 23 października 2007 r., sygn. akt P 28/07, OTK ZU nr 9/A/2007, poz. 106).

III. Zasada sprawiedliwości społecznej, wynikająca z art. 2 Konstytucji, funkcjonuje w powiązaniu z innymi wartościami konstytucyjnymi. Stanowi podlegające szczególnej ochronie prawo do sprawiedliwego traktowania. Prawu temu odpowiadają obowiązki państwa, polegające przede wszystkim na zaniechaniu tworzenia takich aktów normatywnych, które byłyby sprzeczne lub godziłyby w tę zasadę (zob. wyrok TK z dnia 12 grudnia 2001 r., sygn. akt SK 26/01).

Przypomnieć należy, że w myśl art. 56 ust. 1 *ustawy o kierujących pojazdami*, egzamin państwowy jest organizowany przez wojewódzki ośrodek ruchu drogowego, który jest samorządową wojewódzką osobą prawną. Praktyczną część egzaminu państwowego, w zakresie uzyskiwania uprawnienia do kierowania motorowerem lub pojazdami silnikowymi, przeprowadza się na pojazdach pozostających w dyspozycji wojewódzkiego ośrodka ruchu drogowego (art. 53 ust. 1 *ustawy o kierujących pojazdami*). Powyższa zasada nie ma jednak zastosowania do pojazdu, o którym mowa w art. 54 ust. 5 *ustawy o kierujących pojazdami*, mianowicie pojazdu osoby niepełnosprawnej wymagającej przystosowania pojazdu do rodzaju schorzenia.

Zaznaczyć należy przede wszystkim, że wymagania odnośnie zapewnienia pojazdu, którym jest przeprowadzana praktyczna część egzaminu państwowego w zakresie uzyskiwania uprawnienia do kierowania pojazdami silnikowymi, adresowane są do

podmiotów prowadzących egzaminy, a nie do osób egzaminowanych. Egzamin na prawo jazdy jest przecież egzaminem państwowym. A skoro tak, to dostawcą pojazdu na egzamin powinien być podmiot przeprowadzający ten egzamin. Z powyższego wynika, że przeprowadzenie państwowego egzaminu sprawdzającego kwalifikacje osób ubiegających się o uprawnienia do kierowania pojazdami kategorii B jest zadaniem wojewódzkich ośrodków ruchu drogowego. A zatem to te ośrodki powinny dysponować takim wyposażeniem, które zapewni należyte wypełnienie powierzonej im funkcji.

Obowiązek nałożony na osoby niepełnosprawne przeczy urzeczywistnianiu koncepcji sprawiedliwości wyrównawczej. To na organach państwa spoczywa powinność podejmowania działań, których cel ukierunkowany ma być na usuwanie barier, między innymi, w dostępie osób niepełnosprawnych do komunikacji czy dóbr kultury, na rynku pracy, a w konsekwencji - podwyższenia standardu ich życia codziennego. Zasada sprawiedliwości społecznej nakłada na państwo powinność tworzenia takich regulacji normatywnych, które nie prowadzą do pogorszenia położenia osób słabszych, jakimi są osoby niepełnosprawne. Państwo powinno realizować sprawiedliwość wyrównawczą poprzez tworzenie stosownych regulacji prawnych (*mechanizmów legislacyjnych*), dopiero wówczas demokratyczne państwo prawne urzeczywistnia zasadę sprawiedliwości społecznej. Celem regulacji prawnej do nabywania uprawnień do kierowania pojazdami powinno być stworzenie takich warunków egzaminowania osób niepełnosprawnych, które usuną bariery w dostępie do uzyskania wskazanego uprawnienia. Ustawodawca powinien zatem zmierzać do kreowania rozwiązań urzeczywistniających wytyczne odnośnie dążenia do samodzielności osób niepełnosprawnych. Zasady egzaminowania na kierowców osób niepełnosprawnych nie spełniają wskazanych standardów. Ustawodawca w kwestionowanych przepisach, nie dość, że nie traktuje równo wszystkich przystępujących do egzaminów, to na osoby niepełnosprawne nakłada obowiązek dostarczenia pojazdu, którego nie muszą spełniać osoby sprawne. Obciążenie obowiązkami osób wymagających dodatkowej troski ze strony państwa nie znajduje zaś uzasadnienia na gruncie zasady sprawiedliwości społecznej, wręcz przeciwnie pogłębia niesprawiedliwe traktowanie osób niepełnosprawnych. Zaznaczyć przy tym należy, że nie jest wymagane tworzenie przywilejów, lecz wyrównanie szans w dostępie osób niepełnosprawnych do państwowych przecież egzaminów praktycznych kategorii B.

W świetle powyższego, Rzecznik Praw Obywatelskich stoi na stanowisku, że zaskarżone przepisy art. 53 ust. 4 pkt 1 w związku z art. 54 ust. 5 pkt 1 *ustawy o kierujących pojazdami* nie przeszły testu zgodności ze sprawiedliwością społeczną. Kwestionowane przepisy, w ocenie Rzecznika, naruszają zasadę sprawiedliwości społecznej.

IV. Zasada równości oznacza równe traktowanie podmiotów podobnych. Podstawową oznaczenia, że ustawodawca nie dopuszcza się naruszenia tej zasady jest ustalenie cechy istotnej (relewantnej). W przypadku przeprowadzania państwowych egzaminów na prawo jazdy kategorii B, wszystkie osoby przystępujące do egzaminów praktycznych powinny spełniać kryteria wymienione w *ustawie o kierujących pojazdami*. Przede wszystkim ich zdrowotne cechy nie mogą wykluczać uzyskania uprawnień do kierowania pojazdami. Osoby przystępujące do praktycznej części egzaminu powinny wcześniej zdać egzamin teoretyczny. Ustawodawca za jedyną cechę rozróżniającą osoby przystępujące do praktycznej części egzaminu przyjął niepełnosprawność. Należy wskazać, że wprowadzone różnicowanie nie ma uzasadnionego charakteru. Według Trybunału Konstytucyjnego, tylko łączne spełnienie trzech kryteriów pozwala na stwierdzenie konstytucyjności wprowadzonego różnicowania. Kryteria te muszą mieć:

- *„po pierwsze, charakter relewantny, a więc pozostawać w bezpośrednim związku z celem i zasadniczą treścią przepisów, w których zawarta jest kontrolowana norma oraz służyć realizacji tego celu i treści. Innymi słowy, wprowadzane zróżnicowania muszą mieć charakter racjonalnie uzasadniony. Nie wolno ich dokonywać według dowolnie ustalonego kryterium (orzeczenie z 12 grudnia 1994 r., sygn. K 3/94, OTK w 1994 r., cz. II, s. 141).*
- *po drugie, argumenty te muszą mieć charakter proporcjonalny, a więc waga interesu, któremu ma służyć różnicowanie sytuacji adresatów normy, musi pozostawać w odpowiedniej proporcji do wagi interesów, które zostaną naruszone w wyniku nierównego potraktowania podmiotów podobnych.*
- *po trzecie, argumenty te muszą pozostawać w jakimś związku z innymi wartościami, zasadami czy normami konstytucyjnymi, uzasadniającymi odmienne traktowanie podmiotów podobnych (np. orzeczenie z 23 października 1995 r., sygn. K. 4/95,*

OTK w 1995 r., cz. II, s. 93). (...) jedną z takich zasad konstytucyjnych jest zasada sprawiedliwości społecznej (...). Różnicowanie sytuacji prawnej podmiotów podobnych ma więc znacznie większe szanse uznania za zgodne z Konstytucją, jeżeli pozostaje w zgodzie z zasadami sprawiedliwości społecznej lub służy urzeczywistnieniu tych zasad. Zostaje ono natomiast uznane za niekonstytucyjną dyskryminację (uprzywilejowanie), jeżeli nie znajduje podtrzymania w zasadzie sprawiedliwości społecznej" (orzeczenie z dnia 3 września 1996 r., sygn. akt K 10/96, OTK ZU 1996, Nr 4, poz. 33).

Analiza zaskarżonej regulacji prowadzi do wniosku, że ustawodawca w kwestionowanym przepisie art. 53 ust. 4 pkt 1 *ustawy o kierujących pojazdami*, dotyczącym egzaminowania w zakresie uprawnień kategorii B, mimo pozornie neutralnego wyłączenia, mającego charakter wyłączenia przedmiotowego („*przepisu ust. 1 nie stosuje się do pojazdów: 1) o których mowa w art. 54 ust. 5*"), w rzeczywistości zastosował kryterium podmiotowe wyłączenia obowiązków wojewódzkich ośrodków ruchu drogowego. Pozostałe regulacje odnoszą się wprost do wyłączeń przedmiotowych - dotyczących pojazdów, którymi prowadzi się egzamin na prawa jazdy kategorii B1, C1, C1+E, C, C+E, D1, D1+E, D lub D+E oraz w zakresie uprawnień do kierowania tramwajami (art. 53 ust. 4 pkt 2 i ust. 2 *ustawy o kierujących pojazdami*). Przyjęte kryterium wyłączenia, w odniesieniu do (pojazdów) osób niepełnosprawnych, nosi znamiona nierównego traktowania i dyskryminacji osób niepełnosprawnych, szczególnie w kontekście pozostałych wyłączeń, w których wszystkie osoby traktowane są jednakowo.

Zastosowane kryterium nie znajduje uzasadnienia ani w związku z celem, ani z treścią *ustawy o kierujących pojazdami*. Celem *ustawy* w związku z przeprowadzanymi egzaminami jest przede wszystkim zapewnienie bezpieczeństwa drogowego, które ma zostać osiągnięte poprzez dopuszczenie do ruchu kierowców dających rękojmię bezpiecznego prowadzenia pojazdów. Skoro według ustawodawcy, osoby niepełnosprawne mogą zdobyć uprawnienia do kierowania pojazdami, o czym wprost stanowi art. 3 ust. 3 *ustawy o kierujących pojazdami*, to nieracjonalne wydaje się pozbawienie takich osób tej możliwości wyłącznie z powodu niemożności zapewnienia odpowiedniego pojazdu na egzamin.

Na gruncie ustawy o kierujących pojazdami trudno też wskazać interes, któremu różnicowanie przystępujących do egzaminu ma służyć. Za taki nie sposób uznać trudności wojewódzkich ośrodków ruchu drogowego w posiadaniu pojazdów przystosowanych do rodzaju niepełnosprawności. Zauważyć należy, że przepis art. 53 ust. 1 *ustawy o kierujących pojazdami* nie zobowiązuje wojewódzkich ośrodków ruchu drogowego do posiadania na własność pojazdów do przeprowadzania egzaminów. Ustawa wskazuje tylko na konieczność dysponowania takimi pojazdami, co oznacza, że wojewódzkie ośrodki ruchu drogowego na egzamin osoby niepełnosprawnej mogą wynajmować odpowiednie pojazdy z innych ośrodków będących dysponentami takich aut lub od innych podmiotów. Zapewnienie pojazdu przystosowanego do rodzaju niepełnosprawności osoby zdającej egzamin nie powinno rodzić problemów, tym bardziej, że obowiązek posiadania odpowiedniego pojazdu został nałożony na ośrodki szkolenia kierowców, będące podmiotami prawa prywatnego. Stosownie bowiem do art. 26 ust. 1 pkt 1 *ustawy o kierujących pojazdami*, ośrodek szkolenia kierowców jest to jednostka organizacyjna przedsiębiorcy wpisanego do rejestru przedsiębiorców prowadzących ośrodek szkolenia kierowców, uprawniona do szkoleń osób ubiegających się o uzyskanie uprawnienia do kierowania motorowerem lub pojazdem silnikowym. W myśl zaś art. 24 ust. 2 *ustawy o kierujących pojazdami* nauka jazdy w przypadku szkolenia osoby niepełnosprawnej prowadzona jest pojazdem odpowiednio przystosowanym do rodzaju niepełnosprawności. Wykonanie powyższego obowiązku w zakresie szkolenia osób niepełnosprawnych obwarowane jest sankcją w postaci zakazu wykonywania działalności gospodarczej w zakresie prowadzenia ośrodka szkolenia kierowców, jeżeli przedsiębiorca wielokrotnie prowadził szkolenia pojazdami niespełniającymi wymagań, o których mowa w art. 24 *ustawy o kierujących pojazdami*.

Skoro ustawodawca nałożył na przedsiębiorców - podmioty prywatne - obowiązek posiadania pojazdów przystosowanych do szkolenia osób niepełnosprawnych, to tym bardziej organ publiczny - wojewódzki ośrodek ruchu drogowego - winien respektować obowiązki nałożone na władze publiczne wobec osób niepełnosprawnych.

W tej sytuacji z pewnością waga interesu wojewódzkich ośrodków ruchu drogowego nie pozostaje w odpowiedniej proporcji do wagi interesów, które zostały naruszone w wyniku wprowadzonego różnicowania. Tworząc regulacje utrudniające

osobom niepełnosprawnym dostęp do jednej z podstawowych w obecnych czasach umiejętności, ustawodawca przyczynia się do pogorszenia sytuacji osób niepełnosprawnych przede wszystkim na rynku pracy, która prowadzi do ubóstwa i w konsekwencji wykluczenia społecznego. Co więcej, narusza zasadę godności, przez to, że ogranicza te osoby w możliwości decydowania o własnym życiu i podejmowania decyzji o samodzielnym, bez pomocy osób trzecich, przemieszczaniu się.

Ustawodawcy wprawdzie przysługuje swoboda określenia cech relewantnych, według których dokonuje klasyfikacji i różnicowania sytuacji prawnej poszczególnych adresatów, lecz nie może dokonywać tego w sprzeczności z przyjętymi w Konstytucji wartościami nadrzędnymi, przede wszystkim zasadą sprawiedliwości społecznej. Natomiast określając w *ustawie o kierujących pojazdami* jako cechę istotną niepełnosprawność, ustawodawca przekroczył tę swobodę regulacyjną. Z kontekstu aksjologii przyjętej przez ustawodawcę konstytucyjnego wynika przede wszystkim obowiązek poszanowania przez organy państwowe godności ludzkiej, zasad demokratycznego państwa prawnego i urzeczywistniania sprawiedliwości społecznej. Ustawodawca zwykły w *ustawie o kierujących pojazdami*, obciążając osoby niepełnosprawne obowiązkiem dostarczenia pojazdu na egzamin, pominął, że różnicowanie podmiotów podobnych dopuszczalne jest przede wszystkim w celu niwelowania czy łagodzenia istniejących różnic społecznych. Natomiast obciążając osoby słabsze dodatkowymi obowiązkami, którymi nie zostały obarczone osoby zdrowe, ustawodawca w sposób oczywisty, rażący i drastyczny naruszył koncepcję sprawiedliwości wyrównawczej.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich, przy ocenie konstytucyjności kwestionowanych rozwiązań, nie ma znaczenia okoliczność, że obniżone zostały koszty egzaminu, w sytuacji, gdy jazda odbywa się pojazdem osoby niepełnosprawnej. Obniżenie wysokości opłaty za egzamin nie może stanowić podstawy zwolnienia wojewódzkich ośrodków ruchu drogowego z obowiązku dysponowania pojazdami przystosowanymi do potrzeb osób niepełnosprawnych. Zgodnie z § 3 ust. 2 rozporządzenia Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej z dnia 16 stycznia 2013 r. w sprawie wysokości opłat za przeprowadzenie egzaminu państwowego oraz stawek wynagrodzenia związanych z uzyskiwaniem uprawnień przez egzaminatorów (Dz. U. z 2013 r., poz. 78 ze zm.), za

część praktyczną egzaminu państwowego przeprowadzanego w stosunku do osób niepełnosprawnych posiadających orzeczenie lekarskie z adnotacją, że mogą prowadzić pojazd silnikowy po przystosowaniu go do rodzaju schorzenia, w przypadku gdy jazda egzaminacyjna odbywa się pojazdem tych osób, opłatę zmniejsza się o 50%. Jednakże obniżone koszty egzaminu nie rekompensują trudności oraz kosztów ponoszonych w związku z egzaminem. Zauważyć należy, że osoba niepełnosprawna musi pokryć nie tylko ewentualne koszty wynajmu samego pojazdu, lecz również opłaty związane z jego dostarczeniem na egzamin. Z zebranych przez Rzecznika Praw Obywatelskich w 2009 roku informacji wśród Marszałków kilku wybranych województw wynikało, że koszt wypożyczenia pojazdu na egzamin praktyczny na terenie np. województwa mazowieckiego kształtował się pomiędzy 100 a 260 zł. Mimo zatem obniżenia kosztu egzaminu do 50% opłaty (przy jej regularnej wysokości w kwocie 140 zł; § 3 ust. 1 pkt 4 wskazanego rozporządzenia), biorąc pod uwagę koszt najmu pojazdów, to i tak w rzeczywistości osoba niepełnosprawna poniesie wyższą opłatę za egzamin państwowy. Możliwość skorzystania przez osoby niepełnosprawne z różnych programów pomocowych, w tym Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, również nie rekompensuje osobom niepełnosprawnym trudności w uzyskaniu uprawnień do kierowania pojazdami kategorii B.

Mając na względzie powyższe, trudno uznać, że wprowadzone kryterium rozróżnienia - niepełnosprawność, ma racjonalne uzasadnienie, tym bardziej, że pozostaje ono w sprzeczności z innymi wartościami, zasadami czy normami konstytucyjnymi, uzasadniającymi odmienne traktowanie podmiotów podobnych, w tym przede wszystkim zasadą godności i sprawiedliwości społecznej.

Zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich, z analizy kwestionowanej regulacji, odnoszącej się do egzaminowania osób niepełnosprawnych, można wyprowadzić wniosek, iż nosi ona znamiona dyskryminacji bezpośredniej. Zgodnie bowiem z definicją powoływaną w wielu unijnych aktach prawnych oraz krajowych ustawach (np. art. 2 ust. 2 dyrektywy Rady 2000/78/WE z dnia 27 listopada 2000 r. ustanawiająca ogólne warunki ramowe równego traktowania w zakresie zatrudnienia i pracy; Dz.U.UE.L.2000.303.16; art. 2 ust. 2 dyrektywy Rady 2000/43/WE z dnia 29 czerwca 2000 r. wprowadzająca

w życie zasadę równego traktowania osób bez względu na pochodzenie rasowe lub etniczne; Dz.U.U.E.L.2000.180.22; art. 3 pkt 1 ustawy z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania; Dz. U. Nr 254, poz. 1700 ze zm.), pod pojęciem dyskryminacji bezpośredniej należy rozumieć taką sytuację, w której osoba fizyczna, ze względu na niepełnosprawność, jest traktowana mniej przychylnie niż jest, była lub byłaby traktowana inna osoba w porównywalnej sytuacji.

Wprawdzie przepisy Konstytucji nie wskazują katalogu cech tzw. zakazanych, ze względu na które nie można różnicować sytuacji prawnej adresatów norm prawnych, to katalog takich cech można wywodzić choćby z regulacji prawa międzynarodowego. Ogólny zakaz dyskryminacji wprowadza art. 14 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności (Dz. U. z 1993 Nr 61, poz. 284 ze zm.). Wprawdzie we wskazanym przepisie nie została wprost wymieniona dyskryminacja ze względu na niepełnosprawność, lecz orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka potwierdza, że ochrona przed tego typu dyskryminacją wchodzi w zakres stosowania omawianego przepisu (wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 10 marca 2011 r., *Kiyutin v. Rosja*, 2700/10).

Aktem prawa międzynarodowego wprost zakazującym dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność jest Konwencja z dnia 13 grudnia 2006 r. o prawach osób niepełnosprawnych. *Konwencja* nakłada na Państwa Strony pozytywne obowiązki zapewnienia pomocy i ochrony osobom niepełnosprawnym. Oznacza to, że uchwalane i obowiązujące przepisy powinny być dostosowane do *Konwencji*, w taki sposób, aby nie tylko nie stanowiły norm naruszających postanowienia tego aktu prawa międzynarodowego, lecz także, aby prowadziły do wyrównania sytuacji osób niepełnosprawnych. Wskazać również należy, że *Konwencja* w preambule potwierdza potrzebę zagwarantowania osobom niepełnosprawnym pełnego korzystania z praw człowieka i podstawowych wolności, bez jakiegokolwiek dyskryminacji. Dyskryminacja kogokolwiek ze względu na niepełnosprawność jest bowiem pogwałceniem przyrodzonej godności i wartości osoby ludzkiej (motyw 8 preambuły). Podkreślane jest także, jak znaczną rolę odgrywa samodzielność i niezależność osób niepełnosprawnych (motyw 14 preambuły) oraz znaczenie dostępności, między innymi, do środków komunikacji,

celem umożliwienia korzystania ze wszystkich praw człowieka i podstawowych wolności (motyw 22 preambuły).

Zakazane jest różnicowanie sytuacji prawnej podmiotów na podstawie cechy, jaką jest niepełnosprawność. W zakresie przeprowadzania praktycznej części egzaminu państwowego na prawo jazdy, odmienny i mniej korzystny sposób traktowania osób niepełnosprawnych, jest faktem, który nie znajduje wystarczającego uzasadnienia ani w świetle prawa unijnego, ani międzynarodowego. Trudno zaakceptować decyzję ustawodawcy prowadzącą do stworzenia norm prawnych różnicującą podmioty prawa (osoby sprawne i niepełnosprawne), które powinny być zaliczane do tej samej kategorii. Ponownie należy podkreślić, że wymogi, jakie powinny spełnić osoby przystępujące do praktycznej części państwowego egzaminu w zakresie uprawnień do kierowania pojazdami kategorii B, są takie same dla osób sprawnych i niepełnosprawnych.

Z tego też względu, nie sposób uznać, że kwestionowana regulacja nie narusza zakazu dyskryminacji, skoro w odmienny sposób kształtuje sytuację prawną podmiotów, które powinny być zaliczane do tej samej klasy. Tym bardziej, że kryterium rozróżnienia jest niepełnosprawność, która w świetle regulacji międzynarodowych i ogólnych zasad polskiego porządku prawnego, stanowi cechę tzw. zakazaną.

Przedstawione powyżej uwagi prowadzą do wniosku, że zaskarżona regulacja narusza zasadę równości oraz niedyskryminacji osób niepełnosprawnych.

V. Stosownie do art. 69 Konstytucji osobom niepełnosprawnym władze publiczne udzielają, zgodnie z ustawą, pomocy w zabezpieczaniu egzystencji, przysposobieniu do pracy oraz komunikacji społecznej.

W niniejszej sprawie szczególne znaczenie spełnia pomoc państwa w zapewnieniu komunikacji społecznej oraz przysposobieniu do pracy. Na ustawodawcy ciąży nakaz tworzenia takich regulacji prawnych, które umożliwiają, a w każdym razie nie ograniczają osobom niepełnosprawnym ruchowo przemieszczanie się, podejmowanie pracy czy nawiązywanie kontaktów społecznych. Natomiast obowiązek zapewnienia przez osoby niepełnosprawne pojazdu na egzamin wprost pozostaje w sprzeczności z powinnością władz publicznych udzielenia pomocy tym osobom.

W ocenie Rzecznika, ustawodawca dysponujący swobodą regulacyjną w zakresie ustalenia poziomu zaspokajania potrzeb osób niepełnosprawnych, jak i przedmiotu regulacji, w niniejszej sprawie przekroczył jej granice. Przerzucając na osoby niepełnosprawne ciężar dostarczenia pojazdu na egzamin ustawodawca wręcz całkowicie zwolnił się z obowiązku działań zmierzających do udzielania pomocy osobom niepełnosprawnym w zakresie, między innymi, komunikacji społecznej czy rynku pracy. Istniejące programy pomocy PEFRON czy też obniżone opłaty za egzamin, nie kompensują dolegliwości wynikającej z brzmienia art. 53 ust. 4 pkt 1 w związku z art. 54 ust. 5 pkt 1 *ustawy o kierujących pojazdami*. Przypomnieć natomiast należy, że zadanie udzielania pomocy osobom niepełnosprawnym związane jest z przyrodzoną i niezbywalną godnością człowieka (art. 30 Konstytucji). Pomoc ma prowadzić do stworzenia godnych warunków życia osobom niepełnosprawnym. Zwolnienie wojewódzkich ośrodków ruchu drogowego - samorządowych osób prawnych, z obowiązku dysponowania pojazdami dostosowanymi do potrzeb osób niepełnosprawnych, prowadzi do obarczenia wskazanej grupy obywateli problemem związanym z dostarczeniem pojazdu na egzamin. Niejednokrotnie takie osoby, nie tylko z powodów finansowych (wyższych kosztów szkolenia i egzaminu) lecz również innych problemów (np. dojazdów do ośrodka szkolenia, dojazdu na egzamin), rezygnują z tej formy poprawy życia codziennego. Ostateczną zaś, wielce niepożądaną z punktu widzenia społeczeństwa, konsekwencją wycofania się tej grupy z życia jest wykluczenie społeczne.

Przedstawione stanowisko prowadzi do wniosku, że ustawodawca w niewłaściwy sposób zrealizował ciążące na władzy publicznej obowiązki udzielania pomocy osobom niepełnosprawnym. Należy wręcz podkreślić, że prawodawca nie wywiązał się z *obowiązku stworzenia rozwiązań zapewniających efektywne wsparcie osób niepełnosprawnych w różnych dziedzinach życia społecznego* (wyrok z dnia 19 kwietnia 2011 r., sygn. akt P 41/09, OTK ZU 3/A /2011, poz. 25). Z tego też względu należy stwierdzić, że art. 53 ust. 4 pkt 1 w związku z art. 54 ust. 5 pkt 1 *ustawy o kierujących pojazdami* jest niezgodny z art. 69 Konstytucji.

VI. Powołane powyżej argumenty za niekonstytucyjnością wskazanej regulacji prawnej należy zatem odnieść także do naruszenia przepisów Konwencji o prawach osób

niepełnosprawnych. Obowiązki, wynikające z art. 69 Konstytucji, zostały potwierdzone przez Państwo Polskie poprzez ratyfikację wskazanego aktu. W art. 4 *Konwencji* zostały wskazane obowiązki ogólne, nałożone na Państwo, zmierzające do zapewnienia i popierania pełnej realizacji praw człowieka i podstawowych wolności osób niepełnosprawnych, do których wykonania zobowiązało się Państwo Polskie. Wśród nich wymieniony został obowiązek przyjęcia odpowiednich środków ustawodawczych, administracyjnych i innych w celu wdrożenia praw przewidzianych *Konwencją* oraz podjęcia działań zmierzających do uchylecia obowiązujących ustaw, przepisów wykonawczych, praktyk i zwyczajów dyskryminujących osoby niepełnosprawne. Przepisy *Konwencji* wprowadzają obowiązek poszanowania przez państwo prawa osób niepełnosprawnych do życia w społeczeństwie i samodzielności w tym zakresie (art. 19), uznania praw osób niepełnosprawnych do pracy (art. 27) i prawa tych osób do odpowiednich warunków życia, w tym prawo do stałego polepszania tych warunków (art. 28).

Ustawa o kierujących pojazdami, nakładając na osoby niepełnosprawne obowiązek zapewnienia we własnym zakresie pojazdu na egzamin, narusza postanowienia *Konwencji*, a przede wszystkim prawo do mobilności (art. 20). Państwa Strony zobowiązały się bowiem do podejmowania skutecznych środków, które w szczególności prowadzą do możliwie największej samodzielności osób niepełnosprawnych. Przedsięwzięte środki zamierzać mają do zapewnienia osobom niepełnosprawnym mobilności osobistej, między innymi, poprzez samodzielne poruszanie się, w sposób oraz w czasie przez nie wybranym, a także po przystępnej cenie.

Kwestionowana regulacja ustawy o kierujących pojazdami z pewnością nie spełnia konwencyjnych standardów zapewnienia mobilności osobom niepełnosprawnym. Ustawodawca polski, poprzez przerzucony na osoby niepełnosprawne obowiązek dostarczenia pojazdu na egzamin państwowy, ograniczył tym osobom dostęp do uzyskania uprawnień do kierowania pojazdami. Wyrazem ograniczenia jest nie tylko trudność w wynajęciu i dostarczeniu pojazdu na egzamin, lecz również wysoki koszt samego państwowego egzaminu. Powyższe prowadzi do konstatacji, że osiągnięcie największej samodzielności, czego wyrazem jest posiadanie uprawnień do kierowania pojazdami kategorii B, zostało skutecznie ograniczone przez prawodawcę.

Przepisy regulujące zasady egzaminowania na kierowców osób niepełnosprawnych ograniczają prawo tych osób do samodzielnego prowadzenia życia i swobodnego przemieszczania się, na takich samych zasadach, z jakich korzystają osoby w pełni sprawne. Stawiają osoby niepełnosprawne w gorszej pozycji na rynku pracy (uprawnienie do kierowania pojazdami jest przecież jednym z podstawowych wymogów stawianych kandydatom do pracy), a w konsekwencji utrudniają możliwość stałego polepszania warunków życia ich samych oraz ich rodzin. Przepisy w zakresie egzaminowania osób niepełnosprawnych pozostają w sprzeczności również z gwarancją równych szans osób niepełnosprawnych, skoro osoby niepełnosprawne zostały obciążone obowiązkami, których spełnienia nie wymaga się od osób w pełni sprawnych. Dysonans między kwestionowaną regulacją, a postanowieniami *Konwencji* ujawnia się szczególnie na płaszczyźnie deklarowanej przez ustawodawcę polityki społecznej dotyczącej osób niepełnosprawnych, która zmierzać ma w kierunku włączania problematyki niepełnosprawności w główny nurt polityki państwa. Ustawodawca zapewnia, że realizacja zasad konwencyjnych *„przyczyni się do zwiększania integracji społecznej osób niepełnosprawnych, w szczególności do zwiększenia dostępu do różnych obszarów społecznego funkcjonowania, w tym zwłaszcza do sprawowania funkcji publicznych, życia zawodowego, edukacji, kultury, turystyki”* (uzasadnienie do projektu ustawy o ratyfikacji Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzonej w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r., Druk sejmowy nr 408).

W tym miejscu warto przypomnieć, że do poszanowania postanowień Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych wzywała uchwała Sejmu RP z dnia 7 grudnia 2012 r. w sprawie przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu osób niepełnosprawnych. W uchwale Sejm nawiązał do przyjętej wcześniej uchwałą Sejmu RP Karty Praw Osób Niepełnosprawnych z dnia 1 sierpnia 1997 r. (M.P. Nr 50, poz. 475) oraz wskazał, że *„(...) apeluje do wszystkich obywateli oraz instytucji publicznych o podejmowanie różnorodnych inicjatyw służących realizacji ducha i litery Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, a w szczególności o tworzenie warunków równego dostępu osób niepełnosprawnych do dóbr publicznych oraz promowanie postaw aktywizujących i włączających te osoby w główne nurty życia naszego kraju.”*

Przedstawione powyżej uwagi prowadzą do wniosku, że art. 53 ust. 4 pkt 1 w związku z art. 54 ust. 5 pkt 1 *ustawy o kierujących pojazdami* w zaskarżonym zakresie jest niezgodny z art. 20 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych.

Z tych też względów, wnoszę jak na wstępie.

A handwritten signature in black ink, reading "Tomek Jipouin". The signature is written in a cursive style with a large, stylized flourish at the end of the name.